

Результати досліджень В.Костомарова, О.Леонтьєва, С.Тер-Мінасової, В.Фурманові, Л.Щерби дозволяють розкрити педагогічний потенціал іноземної мови щодо формування загальнокультурної компетентності студентів. Тому вивчення іноземної мови ми розглядаємо не тільки як засіб прилучення до іншої національної культури загалом, а й як найперший і найнадійніший початок “входження” студентів у світ духовних та культурних цінностей, накопичених людством.

Формування особистісно-зорієнтованої парадигми освіти, сучасного культурологічного мислення, забезпечення повноцінного міжкультурного спілкування, необхідність урахування універсальних і специфічних характеристик поведінки спілкування сприяє формуванню загальнокультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови і потребує подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Караулов Ю. Русский язык и языковая личность. – М.: Русский язык, 1987. – 341с.
2. Gallagher C. History teaching and the promotion of democratic values and tolerance. A hand book for slachers. – Strasbourg: Connal for Cultural Cooperation, 1996. – P. 33 – 57.
3. Вихованець І., Городенська К., Грищенко П. та ін. Мова і культура. – К.: Наукова думка, 1986. – 185с.
4. Маслова В. Связь мифа и языка // Фразеология в контексте культуры. – М.: Наука, 1999. – С.69-77.

Мороз Т.А.

ОБЩЕКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье рассматривается специфика формирования общекультурной компетентности студентов в процессе изучения иностранного языка. Использование лингвокультурологического подхода в изучении иностранного языка позволяет, по мнению автора, рассматривать обучение и воспитание в общекультурном аспекте изучения взаимодействия и взаимовлияния разных культур, что способствует формированию общекультурной компетентности студентов.

Ключевые слова: общекультурная компетентность, языковая картина мира, культурные смыслы.

Moroz T.O.

GENERAL CULTURAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF LANGUAGE PRACTICE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The article is devoted to the specific formation of general cultural competence of students in the process of foreign language teaching. The use of lingvo-cultural methodic in ELT allows, in opinion of the writer, to esteem education and bringing-up processes in general-cultural aspect of interaction different culture's learning and helps to form the general cultural competence of students.

Key words: general cultural competence, language view of the world, cultural senses.

УДК 37.091.3:81

Овсієнко Л.М.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

У статті розкривається сутність компетентнісного навчання, з'ясовуються основні проблеми його реалізації у вищих педагогічних закладах освіти. На основі аналізу наукових досліджень авторка доводить, що компетентнісне навчання майбутніх учителів-

словесників дає змогу оцінити не лише знаннєвий компонент, а й особистісні зміни фахівця, які відбуваються в процесі підготовки у вищій школі.

Ключові слова: компетенції, компетентність, компетентнісний підхід, компетентнісне навчання, проблеми реалізації компетентнісного підходу, майбутні учителі-словесники, фахівці та ін.

Реформування сучасної вищої освіти передбачає глибоку професійну компетентність і соціальну відповідальність під час вирішення завдань науково-технічного прогресу, соціального й культурного розвитку. У чинному Законі України “Про вищу освіту” зазначено, що “якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства” [5]. Тому одним із основних завдань сучасної вищої освіти є впровадження у навчальний процес особистісно орієнтованих педагогічних технологій, розвиток у студентів логічного мислення, загальної культури, пізнавальних здібностей та професійних компетентностей. У зв’язку з цим перехід від кваліфікованої моделі фахівця до компетентної, тобто орієнтованої на результат, на сферу професійної діяльності стає реальністю, а проблема підготовки компетентних фахівців, розвинутих особистостей – набуває актуальності.

Останнім часом компетентнісний підхід до освіти стає все більш поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики, що здійснюється як державами, так і впливовими міжнародними організаціями, посилює практичну орієнтацію освіти, підкреслює значення досвіду, умінь і навичок, що спираються на наукові знання [8].

Питання педагогічного професіоналізму розглядалися у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Різним аспектам проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів присвячені роботи А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, С. Рубінштейна, Н. Тализіної та інших. Проблема компетентнісного підходу до організації навчання у вищій школі присвячені роботи таких науковців: В. Болотов (компетентнісна модель освітньої програми); І. Драч, І. Зимня, А. Хуторський (зміст, структура, формування компетентності майбутніх фахівців); З. Бакум, О. Горошкіна, С. Караман, М. Пентилюк, Т. Симоненко, О. Семенов (проблеми компетентнісного підходу до формування мовної особистості) та ін. Проте питання компетентнісного навчання в системі освіти майбутніх учителів-словесників і надалі залишається актуальним.

Метою нашої статті є розгляд сутності компетентнісного підходу до навчання і проблем його реалізації в процесі підготовки майбутніх учителів-словесників.

Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях життєдіяльності.

На сьогодні компетентнісний підхід втілює інноваційний процес в освіту. Він розглядається як один із способів досягнення нової якості освіти. На думку дослідників цей підхід гарантує високий рівень і результативність підготовки кваліфікованого спеціаліста; сприяє оновленню змісту педагогічної освіти; посилює практичну орієнтацію освіти; забезпечує спроможність випускника вищого навчального закладу відповідати новим запитам ринку; орієнтує на побудову навчального процесу відповідно до якісного результату освіти (Г. Лежнина, К. Колесина, Г. Пахомова, А. Андреев, В. Байденко, Н. Бібік, І. Зимня). Разом з тим, недостатня розробленість наукових основ компетентнісного підходу спричинила низку теоретичних і методичних проблем, які ускладнюють його практичну реалізацію. А саме:

- у чому полягає сутність понять “компетенція”, “компетентність”, “компетентнісний підхід”, як вони співвідносяться між собою, яка їх структура і види, критерії оцінювання, які компетенції можна вважати ключовими;
- що становить собою освітній процес, орієнтований на компетентнісне навчання?

- яким повинен бути зміст освіти і її структура?
- як співвідноситься компетентнісний підхід з іншими дидактичними підходами?
- які методи, принципи, прийоми, засоби є найбільш ефективними в досягненні компетентнісних освітніх результатів, які критерії оцінки цих результатів?

Проаналізуємо глибше проблему сутності понять “компетенція”, “компетентність”, “компетентнісний підхід” та їх співвідношення між собою.

Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку освіти науковці намагаються знайти єдине визначення “формули компетентності”, якостей професійної компетентності, критеріїв оцінювання професіоналізму (М. Чошанов, І. Колесникова, А. Маркова). Це пов’язано з тим, що сам термін ще остаточно не вивчений, не досліджений у психолого-педагогічній науці і в більшості випадків уживається для визначення високого рівня кваліфікації і професіоналізму фахівця.

В останні роки з’явилося багато наукових публікацій, у яких розглядаються різні аспекти компетентнісного підходу та особливості його впровадження.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблем компетентнісного підходу засвідчив, що єдиного тлумачення цього поняття на сьогодні немає. Як вітчизняним, так і зарубіжним науковцям складно чітко визначити його ключові поняття.

Компетенція/компетентність визначається як сукупність знань, умінь, навичок і особистих якостей, як комплексна властивість особистості, готовність, відповідальність, упевненість. Різні уявлення і про співвідношення цих понять: одні вчені вважають їх синонімічними, інші – розподіляють їх як частину й ціле.

Більшістю вчених компетентність розглядається як сукупність властивостей особистості, що проявляються в можливості й готовності до продуктивної діяльності і ґрунтуються на знаннях та власному досвіді, отриманих у процесі навчання і спрямованих на самостійну діяльність [11, с. 10]. Проте базовою характеристикою означеного поняття залишається ступінь сформованості у майбутніх випускників педагогічних вузів єдиного комплексу знань, умінь, навичок, досвіду, що забезпечує виконання професійної діяльності (Н. Тализіна, Р. Шакуров, А. Щербаков та ін.).

О. Дахін компетентність розглядає як уже сформовану, реально існуючу якість особистості, а “компетенцію – як ідеальну, нормативну умову, яка забезпечує смислове наповнення компетентності” [3].

Під компетентністю особистості В. Химинець розуміє спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання [12].

На думку К. Поспєєва компетенція є сукупністю професійних повноважень, функцій, які створюють необхідні умови для ефективної діяльності в освітньому процесі. А компетентність – це низка професійних, особистісних якостей людини, які забезпечують ефективну реалізацію компетенцій [10, с. 212].

Відомий російський педагог О. Хуторський розрізняє терміни “компетентність” і “компетенція”, пояснюючи, що компетенція – це коло питань щодо яких людина добре обізнана, проінформована, пізнала їх і має певний досвід, а компетентність у певній галузі – це поєднання відповідних знань, досвіду і здібностей, що дають змогу обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній [13]. Таким чином, здобуті особистістю компетенції набувають статусу її фахової компетентності.

З приводу цього І. Зязюн зазначає, що “компетентність, як властивість індивіда, існує в різних формах – як високий рівень умілості, як спосіб особистісної самореалізації (звичка, спосіб життєдіяльності, захоплення), як деякий підсумок саморозвитку індивіда, форма вияву здібностей та ін.” [6].

У сучасній освіті система компетентностей має трирівневу структуру, а саме:

- ключові компетентності;
- загальногалузеві компетентності;
- предметні компетентності.

До ключових компетентностей майбутнього педагога належать такі: здатність людини здійснювати складні, багатофункціональні, міжпредметні види діяльності спрямовані на ефективне розв'язання актуальних індивідуальних та соціальних потреб; активна життєва і професійна позиції; соціальне і професійне самовизначення, здатність до самоорганізації; практичні вміння у професійній сфері; професійні цінності і якості, що відповідають загальнолюдським нормам; професійна культура. Вони включають різні особистісні якості, інтелектуальні здібності, комунікативні уміння й навички.

Загальногалузеві компетентності формуються особистістю упродовж засвоєння змісту певної освітньої галузі.

Предметні компетентності є складовою загальногалузевих компетентностей, які стосуються конкретного предмета.

Якщо компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, на окремі курси “Лінгвістика тексту”, “Лінгвістичний аналіз тексту”, “Сучасні аспекти лінгвістики”, “Сучасна лінгвістика”, “Теорія тексту” та ін., то це і є предметна чи галузева компетентність, яка стосується конкретного предмета і є складовою загальногалузевих компетентностей.

Останнім часом учені почали виділяти компетентність як окремий підхід до навчання мови. Адже компетентнісний підхід забезпечує формування низки компетенцій, якими має оволодіти кожен мовець [9, с. 20]. На думку Д. Іванова, це підхід “при якому відбувається спроба внести особистісний смисл в освітній процес” [7, с. 8].

Компетентнісний підхід поряд із конкретними знаннями і вміннями охоплює здібності, готовність до професійної діяльності. Він орієнтує на побудову навчального процесу відповідно до очікуваного чи бажаного результату освіти; гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціаліста; сприяє оновленню змісту педагогічної освіти; забезпечує спроможність випускника ВНЗ відповідати новим запитам ринку праці (І. Зимня, Г. Лежніна, Г. Пахомова, І. Зязюн, О. Пометун, Н. Бібік, М. Пентиліук).

В. Химинець поняття “компетентнісний підхід” розглядає як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Цей підхід скеровує освіту на формування цілої низки компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими мають оволодіти майбутні вчителі-словесники. Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних життєвих ситуаціях. Це вимагає від викладача змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини.

На думку Б. Авво, суть компетентнісного підходу до навчання у вищій школі полягає в тому, що “студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду рішення реальних завдань, вчать і розвивають здібності адаптуватися до будь-якої незвичної ситуації і знаходити раціональні рішення. У контексті такого навчання студенти працюють не з штучними, а з реальними проектами, вчать як у викладача, так і один у одного, вибирають і приймають різні рішення у конкретних реальних професійних ситуаціях, вчать критично мислити” [1].

За такої умови змінюється й модель поведінки студента – від пасивного засвоєння знань до дослідницької, активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватись у процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [13].

Окрім цього, на думку В. Байденка, впровадження компетентнісного підходу сприятиме створенню третього покоління освітніх стандартів вищої освіти (що забезпечить прозорість та співвідносність із європейськими освітніми системами); проектуванню нових освітніх програм із підготовки бакалаврів і магістрів; укріпленню чітких позицій вищої вітчизняної освіти на загальноєвропейському освітньому й дослідницькому просторі (з умовою збереження існуючих академічних характеристик вітчизняної школи); адаптуванню

випускників до їхньої життєдіяльності в умовах усе більш зростаючого динамізму та невизначеності, підготовці їх як активних об'єктів нової освітньої парадигми, тобто удосконаленню своєї освіти впродовж усього життя [2].

Компетентнісний підхід у вищій школі характеризується визнанням компетенцій як кінцевого результату навчання та їх цілеспрямованого формування; перенесенням акцентів із поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем [4].

Компетентнісний підхід до навчання передбачає формування таких компетенцій, як лінгвістичні, комунікативні, соціолінгвістичні, дискурсивні, знання світу, соціокультурні знання, практичні вміння і навички та інші [9].

Останнім часом науковці широко тлумачать терміни “компетентність”, “компетенція”, “компетентнісний підхід” обґрунтовуючи обсяг, структуру і зміст кожного окремо. Слід відзначити, що всі запропоновані вченими визначення не суперечать одне одному, а є взаємодоповнюючими. У руслі зазначеної проблеми ми керувалися положеннями таких науковців, як М. Пентилюк, О. Пометун, С. Трубачева, А. Хуторський про те, що в процесі реалізації компетентнісного підходу набуваються знання, формуються вміння й навички, спрямовані на вдосконалення ключових, загальногалузевих і предметних компетентностей особистості. Це великою мірою сприяє підвищенню рівня конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів.

Із вищезазначеного можна зробити такі висновки:

- поняття “компетентність” виступає як центральне в оновленні змісту навчання, оскільки має інтеграційну природу, об'єднує знання, навикову й інтелектуальну складову освіти;
- компетентність є результативною і діяльною характеристикою освіти майбутнього вчителя-словесника;
- компетентнісний підхід забезпечує формування низки компетенцій, які формують предметні й загальногалузеві компетентності. Цей підхід безпосередньо пов'язаний з ідеєю всебічного розвитку індивіда, професіонала своєї справи, розвиненої особистості, члена колективу й соціуму, він є гуманітарним у своїй основі;
- компетентнісна модель навчання майбутніх учителів-словесників полягає в тому, що вона дає змогу оцінити не лише знанневий компонент, а й особистісні зміни фахівця, які відбуваються в процесі підготовки у вищій школі;
- компетентнісне навчання сприяє виробленню професійних, особистісних, комунікативних якостей, організаторських здібностей, умінь приймати рішення, оцінювати соціальні процеси, визначати місце і роль у них своєї професійної діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення;
- компетентнісне навчання майбутніх учителів-словесників є новим і малодослідженим явищем, тому потребує подальшого детального вивчення.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у з'ясуванні однієї з основних проблем реалізації компетентнісного навчання, а саме: проблеми його співвіднесення з іншими дидактичними підходами; визначення тих ключових компетенцій, якими має володіти майбутній учитель мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авво Б.В. Методология компетентностного подхода в высшем образовании [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.1.emissia.peterhost.ru/offline/2005/978.htm>.
2. Байденко В. Компетенции в профессиональном образовании // Высшее образование в России. – 2004. – № 11. – С. 3–13.
3. Дахин А.Н. Компетенция и компетентность: сколько их у российского школьника? / А.Н. Дахин // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 137–139.

4. Заблоцька О.С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / О. Заблоцька. – Режим доступу: <http://www.eprints.zu.edu.ua/2473/1/63-68.pdf>.
5. Закон України “Про вищу освіту” (№2984-III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05.
6. Зязюн І.А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи / Зязюн І.А. – К., Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18.
7. Иванов Д.О. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий / Иванов Д.О., Митрофанов К.Г., Соколов О.В. – М.: АПК и ПРО, 2003. – 101 с.
8. Нагач М.В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США [текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / М.В. Нагач. – К., 2008. – 21 с.
9. Пентилюк М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей / Пентилюк М.І. – К.: Ленвіт, 2011. – 256 с.
10. Поспеев К.Ю. Совершенствование качества подготовки студентов вузов через коммуникативно-компетентностный подход / К.Ю. Поспеев // Вопросы гуманитарных наук. – 2007. – № 1. – С. 212–216.
11. Строкова Т.А. Компетентностный подход и проблемы его реализации / Т.А. Строкова // Школьные технологии. – 2010. – № 3. – С. 9–16.
12. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – Режим доступу: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.
13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55–61.

Овсиенко Л.М.

КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБУЧЕНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ЕГО РЕАЛИЗАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-СЛОВЕСНИКОВ

В статье рассматривается сущность компетентностного обучения, определяются основные проблемы его реализации в высших педагогических учебных заведениях. На основе анализа научных достижений автор доказывает, что компетентностное обучение будущих филологов дает возможность оценить не только знания, но и личные изменения специалистов, которые происходят в процессе их подготовки.

Ключевые слова: компетенции, компетентность, компетентностный подход, компетентностное обучение, проблемы реализации компетентностного подхода, филологи, учителя-словесники, специалисты.

Ovsienko L.M.

PROBLEMS IN IMPLEMENTATION OF COMPETENCE-ORIENTED EDUCATION IN THE COURSE OF TRAINING FUTURE LANGUAGE TEACHERS

The article attempts to reveal the essence of competence-oriented training and explores main problems in its implementation in institutions of higher learning. Referring to analysis of numerous research works, the author proves that competence-oriented training of future language teachers allows to evaluate not only the quality of their knowledge, but also the changes affecting the personality of future specialists in the course of their professional training in the higher education system.

Key words: competences, cognizance, competence-oriented approach, competence-oriented training, problems in implementation of competence-oriented approach, future language teachers, specialists etc.